

Szente-Varga Mónika:

Mexikó 2012-ben: választási ábécé

A tanulmány a 2012-es mexikói választásokat elemzi a Szövetségi Választási Intézet adatai illetve a mexikói és nemzetközi sajtó segítségével. Bemutatja a mexikói politikai élet legfontosabb pártjait (PRI, PAN és PRD) és 2012-es elnökjelöltjeiket (Enrique Peña Nieto, Josefina Vázquez Mota és Andrés Manuel López Obrador). Ismertetésre kerülnek az előzetes választási eredmények, illetve az elnökválasztással kapcsolatos első reakciók is.

A 2012-es választási kampány során a világsajtó nem sokat foglalkozott Mexikóval. Ennek alapvető oka Jorge Castañeda volt mexikói külügyminiszter szerint egyrészt a gazdasági válság, mert a világ országai saját gondjaikkal vannak elfoglalva, másrészt az, hogy a mexikói elnökválasztás nem ígérkezett izgalmasnak, hiszen biztosra lehetett venni, hogy az országot hetven éven át irányító, majd 12 éve ellenzékben levő Intézményes Forradalmi Párt visszatér a hatalomba.¹ Az előzetes választási eredmények tényleg Enrique Peña Nieto, a PRI jelöltjének győzelmét mutatják. A jóslat tehát valóra vált, nem született meglepetés. Ezért logikátlanak tűnhet, hogy manapság többet találkozunk a mexikói választásokkal kapcsolatos tudósításokkal a nemzetközi médiában. Az ok nem is a százalékos eredményekben rejlik, hanem a PRI által alkalmazott eszközökben, amelyek révén szavazatokhoz jutott. Komolyan felmerült ugyanis a tömeges szavazatvásárlás, azaz a választási csalás lehetősége. Az ezzel kapcsolatos tiltakozások az utcára vitték a mexikóiakat, s ha csak időlegesen is, de Mexikóba vonzották a nemzetközi média figyelmét.

Jelen tanulmány a 2012-es elnökválasztásokat elemzi. Bemutatja a mexikói politikai élet legfontosabb pártjait, korábbi választási eredményeiket, a 2012-es elnökjelölteket, és

* A szerző az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem-angol szakán (2000), majd a Szegedi Tudományegyetem modernkori történelem PhD programján (2005) végzett. 2005 és 2008 között Mexikóban élt, ahol egyetemi oktatóként dolgozott az Universidad de las Américas, Puebla (UDLAP) és a Benemérita Universidad Autónoma de Puebla (BUAP) egyetemeken. Jelenleg a veszprémi Pannon Egyetem adjunktusa. A kézirat lezárásának dátuma: 2012. augusztus. 10.

¹ Jorge Castañeda: "Las implicaciones de una victoria del PRI". *El País*, 2012. június 19.
http://elpais.com/elpais/2012/06/13/opinion/1339604315_118973.html, internetről letöltve: 2012. június 26-án.

ismerteti az előzetes választási eredményeket. Kiderül az is, hogy egy hónappal a választások után, 2012 augusztusában, miért nincs még végeredmény.

Pártok

Intézményes Forradalmi Párt

A mexikói politikai paletta legismertebb pártja minden bizonnyal a *Partido Revolucionario Institucional* (PRI). Az 1920-as évek végén alapított szervezet története szorosan összefonódott az ország történelmével. “Azért hozták létre, hogy megtartsa a hatalmat, nem azért, hogy elnyerje” – írta róla Héctor Aguilar Camín.² A párt egy autoriter rendszer, Latin-Amerika tökéletes diktatúrájának³ állampártja lett: a trikolor.⁴ 1929 és 2000 között Mexikó minden elnöke a PRI soraiból került ki. Sem az elnökválasztásokon, sem a párton belül nem létezett valódi verseny. A hivatalban levő elnök egyszerűen kijelölte utódját. Ez volt az úgynevezett *dedazo*. A kifejezés a spanyol *dedo*, ujj szóból származik. A *dedazo*-val Ernesto Zedillo mexikói elnök szakított a 20. század legvégén, azóta a PRI politikusai is versengenek egymást közt, hogy ki induljon a párt elnökjelöltjeként.

A PRI hét évtizedes hatalmon maradásához nemcsak belső tényezők – a demokrácia hiánya illetve a ténylegesen elért eredmények – járultak hozzá, hanem a nemzetközi környezet is. A hidegháború „jegelte”, azaz a maga megváltoztathatatlanságában tartósította a mexikói belpolitikai erőviszonyokat. Úgy tűnt, az Amerikai Egyesült Államok stratégiai és ideológiai érdekeinek az a legkedvezőbb, ha a vele több mint 3.000 km-en határos ország kormányzását a már ismert politikai erő végzi. Az USA számára a PRI a stabilitást jelentette, illetve azt, hogy Mexikóban nem lesz baloldali térnyerés. A demokratikus elveknél akkor ez fontosabb volt. A bipoláris konfliktus végével a latin-amerikai szubkontinensre nehezedő külső nyomás csökkent. A térség veszített fontosságából – az Amerikai Egyesült Államok szemszögéből –, viszont nagyobb mozgásteret nyert, s lehetőséget arra, hogy más politikai alternatívákat is kipróbáljon.

² Mexikói történész, író, újságíró, a *Nexos* magazin szerkesztője.

³ Mario Vargas Llosa perui író kifejezése.

⁴ A *tricolor* eredetileg a mexikói nemzeti színekre (zöld – fehér – piros) utal. Ezeket használja / sajátítja ki (?) a PRI, innen ered a párt *tricolor* elnevezése.

Mexikóba a poszt-hidegháborús éra fáziskéséssel érkezett. Az 1994-es elnökválasztásokat az Intézményes Forradalmi Párt még magabiztosan nyerte. Ennek oka Luis Donaldo Colosio⁵ tragikus halálában rejlik. A PRI népszerű és reformokra hajló elnökjelöltjét választási kampányútja során Tijuánában meggyilkolták. Az ország megdöbbsent, a formálódó szimpátiahullám a PRI új jelöltjének, Ernesto Zedillónak⁶ jelentős támogatást hozott. A választásokat fölényesen, a szavazatok 48,69 százalékával nyerte. Elnöksége alatt politikai nyitást hajtott végre, s ezáltal maga is hozzájárult a PRI hatalmi erődjének lebontásához. A belső akadályok is elhárultak egy politikai rendszerváltás előtt.

A 2000-es elnökválasztás mérőföldkőnek számít a modernkori Mexikó életében. A PRI, története során először, nemcsak elvesztette a választásokat, de vereségét el is ismerte.⁷ Francisco Labastida Ochoa tehát nem lett Mexikó elnöke, a PRI azonban, mint a legerősebb ellenzéki párt, továbbra is az ország fontos politikai szereplője maradt. Ha a 2000-es választást kudarcnak tekintjük, akkor a 2006-os elnökválasztás a párt szempontjából valóságos katasztrófával ért fel. A PRI 12%-kal kevesebb voksot kapott; úgy vesztett szavazatokat, hogy nem is volt hatalmon. Ha a tendencia a 2012-es újabb megmérettetésen folytatódna, az már a párt létét fenyegetné. Nem véletlenül bukkant fel a mexikói politikai humorban a PRI helyett, a betűk felcserélésével a RIP – *rest in peace*, azaz nyugodj békében – elnevezés. A 2012-es választások alkalmával azonban a PRI nem múlt ki. Megerősödött, és jelöltje a legnagyobb esélyesként indult. Ehhez a lehetőséget részben a kormányzó *Partido Acción Nacional*, PAN csökkenő népszerűsége teremtette meg, illetve ezzel összefüggésben, az ország aktuális helyzetével való elégedetlenség.

A Nemzeti Akció Pártja

A PAN-t 1939-ben alapította Manuel Gómez Morín, ügyvéd, tanár, a Mexikói Nemzeti Autónom Egyetem (Universidad Nacional Autónoma de México, UNAM) volt rektora. A párt a PRI-éra valódi ellenzékének számított, szemben az úgynevezett lojális ellenzékkel, amely csak a látszat

⁵ (Magdalena de Kino, 1950 - Tijuana, Baja California, 1994). Közgazdász, tanár és politikus. 1988 és 1992 között a PRI elnöke.

⁶ (Mexikóváros, 1951-). Közgazdász. Tanulmányok: Instituto Politécnico Nacional, Yale University. Dolgozott a mexikói nemzeti bankban, a pénzügyminisztériumban, majd Salinas elnöksége alatt különböző miniszteri posztokat is betöltött, vezette például a közoktatási tárcát.

⁷ A PRI 1988-ban is vesztett. A nyomasztó gazdasági problémák illetve az 1985-ös földrengés utáni tehetetlensége miatt tömegek ábrándultak ki a pártból, s helyezték bizalmukat a független jelöltbe, Cuauhtemoc Cárdenasba, aki a PRI-ből frissen kivált reformszárnyat vezette. Mikor a választási részeredmények azt mutatták, hogy a hivatalos jelölt, Carlos Salinas de Gortari vesztesre áll, a számítógépek képernyőjei elsötétültek. A kormány „klimatikai okokra”

kedvéért versengett a kormánypárttal. A PAN támogatottsága a 20. század utolsó harmadában folyamatosan nőtt. 1989-ben a párt színeiben Ernesto Ruffo Appel⁸ megnyerte a baja californiai választásokat, s győzelmét a PRI is elismerte. Így Ruffo vált az első ellenzéki kormányzóvá. A PAN sikere pedig precedenst teremtett. Az 1994-es elnökválasztásokon a pártnak csak a szavazatok nagyjából ¼-ét sikerült megszereznie. Az áttörést a 2000-es év hozta meg. Akkorra a mexikóiak többségének már elege lett a PRI-ből. Mást akartak. Ezt a változás iránti vágyat leginkább a PAN érezte meg, s vállalta fel a megvalósítást. A Zöldekkel választási egyezsége lépett párt a *Szövetség a változásért* elnevezésű koalícióval indult a 2000-es elnökválasztásokon. Jelöltje, Vicente Fox Quesada a szavazatok 42,52 százalékával a választásokat megnyerte. A *Reforma* napilapban július 3-án közölt felmérés szerint, azok közül, akik rá voksoltak, 66% azt nyilatkozta, hogy azért szavazott Foxra, mert változást akart. Mindössze 28% tette ezt „magáért a jelöltért”.⁹

A rendszerváltást hatalmas eufória, s természetesen óriási remények és elvárások kísérték. Természetes volt bizonyos csalódás. 2006-ban a lakosság büntetett, a PAN támogatottsága csökkent, de a hivatalos végeredmény szerint ez még mindig elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy a párt kormányon maradjon. A PAN második elnöksége kevésbé volt meggyőző, nem kevesen a pártot okolják az ország aktuális helyzetéért. Szemükben a Nemzeti Akció Pártja az fenyegető gondok és az óriási kihívások szinonímája lett. Néhány adat a „feketelistáról”:

- Több millió mexikói, a lakosság nagyjából 47%-a szegény, közülük csaknem minden második mélyszegénységben él.¹⁰
- Hatalmasra tágult a szakadék a tehetősek és a nélkülözők között. Mexikó továbbra is az ellentétek országa.¹¹ Napjainkban a lakosság legszegényebb 10%-a a jövedelmek 1,5%-val rendelkezik, addig a legtehetősebb 10% a 41,4 százalékával. Ehhez hasonló különbségeket közép-amerikai (Guatemala, Honduras, Nicaragua, Panama) és afrikai országokban (Angola, Dél-Afrika, Madagaszkár, Sváziföld és Zimbabwe) találunk.¹²

hivatkozott. Mire kijavították a hibát, már készen volt a végeredmény: Carlos Salinas 50,47%-kal győzött. A választási csalás nyilvánvaló volt, a PRI azonban ennek ellenére meg tudta tartani a hatalmat.

⁸ (Ensenada, Baja California, 1952-). Politikus. Tanulmányait a Tecnológico de Monterrey egyetemen végezte.

⁹ Héctor Aguilar Camín: *México: La ceniza y la semilla*. Ediciones Cal y Arena, 2000. 39. o.

¹⁰ CIA: „Mexico”. In: *The World Factbook 2011*. Central Intelligence Agency, 2011.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mx.html>, internetről letöltve: 2012. június 23-án.

¹¹ 1799-1804-as amerikai útja során a német tudós, Alexander Humboldt többek között a mai Mexikó területén is járt, s így jellemezte az országot.

¹² CIA: i. m.

- A korrupció mértéke a PAN kormányzása során emelkedett. A *Transparency International* Corruption Perception Indexén (CPI) Mexikó egyre rosszabb besorolást kap: 2001-ben az 51., 2006-ban a 70., 2011-ben a 100. helyre került a világ országai közt. A *Transparencia Mexicana* becslése szerint, a közszolgáltatások esetében, mintegy 200 millió korrupciós cselekmény történt az országban, s a mexikóiak 32.000 millió pesót költöttek kenőpénzre.¹³
- Mexikó jogállam helyett az illegalitás állama.¹⁴ Mexikóiak milliói szegték meg már, vagy éppen szegik meg most is a törvényt, bár nem bűnözők. A feketepiacon dolgoznak; nem adóznak; nem fizetnek az áramért, a vízért; illegálisan építkeznek, vesztegetnek vagy éppen kenőpénzt fogadnak el.
- Az erőszakos bűncselekmények száma a legutóbbi, 2006-2012-es elnöki ciklus során nőtt, elterjedésük földrajzilag kiszélesedett, s csaknem az egész országot felöleli. A mexikói felnőttek 49%-a! véli úgy, hogy környezete nem biztonságos.¹⁵
- A bűnözőknek a statisztikák szerint 98,5%! esélye van arra, hogy egy bűncselekmény elkövetése után ne kerüljenek rács mögé.¹⁶
- A kritika lehetősége korlátolt: a *Riporterek Határok Nélkül* sajtószabadság indexén – amelyen minél kisebb helyértékkel szerepel egy ország, besorolása annál jobbnak számít – Mexikó 2010-ben 178 ország közül a 136. lett, a 2011-12-es rangsoron pedig 179 országból a 149. helyre került.

Ilyen helyzetben a PAN-nak nem volt esélye a győzelemre a 2012-es elnökválasztásokon. A lakosság mást akart. De vajon mit? A patriarkális, autoriter és (szintén) korrupt PRI-rendszert, amelyet már ismert, s ez bizonyos biztonságot jelentett, egyfajta visszatérést a múlthoz; vagy pedig teljes változást, egy eddig ismeretlen új szisztémát, amit a PRD képviselt?

A Demokratikus Forradalom Pártja

A PRD az 1988-as választási csalást követően jött létre. Alapítói között elsősorban a PRI-ből kilépett, reformpárti politikusokat találunk. A párt mind 1994-ben, mind 2000-ben nagyjából

¹³ *Índice Nacional de Corrupción y Buen Gobierno. Informe Ejecutivo 2010*. Transparencia Mexicana, 2011. 6. o.

¹⁴ Aguilar Camín: i. m. 104. o.

¹⁵ *Índice de Inseguridad Ciudadana y Violencia 2010*. México Evalúa, 2010. 8-9. o.

¹⁶ Az Instituto Tecnológico de Monterrey kutatásai alapján. Említi: "La impunidad en México alcanza al 98.5% de los delitos". *Informador*, 2010. november 7. <http://www.informador.com.mx/mexico/2010/247146/6/la-impunidad-en-mexico-alcanza-al-985-de-los-delitos.htm>, internetről letöltve: 2011. december 20-án.

16%-ot szerzett az elnökválasztásokon. Az 1994-es eredmény jónak számít, hiszen a PRD akkor indult történetében először a választásokon. Hat évvel később az eredmény megismétlése viszont csalódás volt, hiszen 2000-ben tömegek pártoltak el a PRI-től. Ezek a mexikóiak azonban a PAN-ba, s nem a PRD-be helyezték bizalmukat. A párt számára az áttörést a 2006-os elnökválasztás hozta meg. Andrés Manuel López Obrador (AMLO), a legesélyesebb jelöltnek számított, s a hivatalos végeredmény szerint a szavazatok 35,31%-át kapta. Maga a PRD is nagyon jól szerepelt.

Ez a 35,31% azonban nem volt elegendő a győzelemhez. Attól 0,58% választotta el. Nem kevesen a szavazatok manipulálására gyanakodtak, s mind a mai napig a mexikóiak $\frac{1}{3}$ -a meg van győződve arról, hogy 2006-ban választási csalás történt.¹⁷ Az ő érveiket és bizonyítékaikat dolgozza fel a magyar felmenőkkel bíró mexikói-amerikai filmrendező, Luis Mandoki Somlo *Csalás, 2006* [Fraude 2006] című dokumentumfilmje. A hivatalos győztes, Felipe Calderón elnöki beiktatása botrányos körülmények között – éjjel, bekiabálások és füty közepette – ment végbe. Közben Andrés Manuel López Obrador kijelentette, nem vállalja az ellenzék szerepét, mondván ezzel legitimizálná a csalással elért választási eredményt. Helyette Mexikóváros zsúfolásig tömött főterén fölesküdt Mexikó morális elnökének. 2007-től elkezdte az országot járni, s az elkövetkezendő öt esztendő során szinte minden településen megfordult. Megalapította a MORENA-t, azaz a Nemzeti Újjászületési Mozgalmat [*Movimiento Regeneración Nacional*], és készült a 2012-es visszavágásra.

A 2012-es elnökválasztás jelöltjei

A választások előtt Carlos Fuentes mexikói író (1928-2012) így nyilatkozott: „Én a problémákat ott látom – mutat a mennyezet felé –, a jelölteket pedig itt – mutatott a padló felé. Óriási különbség mutatkozik az elnökjelöltek és azon kihívások között, amelyekkel az országnak szembe kell néznie.”¹⁸

¹⁷ Lorenzo Meyer: *Right vs. Left and the Newborn Mexican Democracy: Can the three survive?* Előadás: Latin American Briefings Series, Center for Latin American Studies, University of Chicago, 2006.10.16. http://chiasmus.uchicago.edu/media/katz_meyer_512k.mov, internetről letöltve: 2011. december 20.

¹⁸ Carlos Fuentes habla sobre Peña Nieto – Carlos Fuentes en CNN (video).

Feltöltés: wmoralesw, 2012.05.17. Youtube, <http://www.youtube.com/watch?v=2cMrkpCdqoE>, internetről letöltve: 2012. június 6.

Enrique Peña Nieto (EPN)¹⁹

A fiatal, csak 46 éves politikus, Atlacomulcóban, Mexikó államban született. Politikai pályafutását elhíresült nagybátyja, Arturo Montiel, Mexikó állam akkori kormányzója mellett kezdte meg. 2005 és 2011 között Mexikó államot, az ország legnépesebb, jelenleg mintegy 15 millió lakosú szövetségi egységét irányította. Már kormányzóként tudatosan készült az elnök szerepre. Jó viszonyt ápolt a médiával, s számtalanszor tűnt fel a jóképű, fotogén politikus a tévéképernyőkön. Úgy tűnik, a háttérben üzleti érdekek húzódtak meg. Mexikóban Genaro Villamil újságíró volt az első, aki a *Proceso* hasábjain arról írt, hogy EPN fizet a médiaszereplésért, s becslést is készített a kifizetett összegekkel kapcsolatban. Andrés Manuel López Obrador az elnökjelöltek 2012. május 6-án tartott első tévés vitájában azt állította, hogy Enrique Peña Nieto 600 millió pesót fizetett mindössze egy év leforgása alatt a *Televisának*, Mexikó legfőbb televíziós társaságának. Volt aki hitte, volt aki nem. Ekkor robbant be a mexikói (internetes) köztudatba a brit *The Guardian* „Elektronikus dokumentumok arra utalnak, hogy a Televisa lefedettséget adott el magasrangú mexikói politikusoknak” című cikke. Az újság szerint EPN 2005 és 2011 között 3 millió dollárt költött arra, hogy a sajtóban megemlítsék illetve kedvező színben tüntessék fel, és további 90 millió dollárt úgymond közérdekű információra, ami valójában propagandát takart és saját népszerűsítésére szolgált.

Az elnökválasztási kampány megindulásakor Enrique Peña Nieto messze a legesélyesebb jelöltnek számított. A *Consulta Mitofsky* szerint akkor a lakosság 39%-a volt jó véleménnyel a PRI politikusáról, és 47% gondolta úgy, hogy a választásokat is megnyerni. A felmérés alapján 2012 márciusában a választók 39%-a szavazott volna rá, ami kényelmes, 15%-os előnyt mutatott a második helyen álló jelölttel szemben.²⁰

Akadtak viszont olyanok, akik már akkor fanyalogtak, mondván EPN nem is a PRI jelöltje, hanem a mexikói politikai élet újdonsült hatalmi tényezőjének „terméke”: a *Televisa* embere. Egyre többen kezdtek úgy vélekedni – főleg internet felhasználók –, hogy a PRI jelöltje és a Televisa közötti kapcsolat tényleg átlép a legalitás határain, illetve hogy a Televisa, s általánosságban a mexikói hivatalos média nem a tényeknek megfelelően informál. A botrány akkor robbant ki, amikor 2012 májusában Enrique Peña Nieto az Ibéramerikai Egyetemre látogatott. Már megérkezésekor láthatott a politikus tiltakozó diákokat, ám a húrok akkor feszültek pattanásig, amikor a hallgatók számonkérték rajta az erőszak, a bűnözés és a

¹⁹ A hosszú nevek (apai és anyai családnév és több keresztnév) miatt Mexikóban nem ritka, hogy a legismertebb politikusokra, jelen esetben az elnökjelöltekre, monogramjukkal utaljanak. Ezt az írásmód a tanulmányban is előfordul majd.

korruptió növekedését Mexikó államban, illetve a hat évvel korábban, San Salvador Atencóban történeteket.²¹ Enrique Peña Nieto válaszait a hallgatóság nem találta kielégítőnek. A biztonsági erők segítségével gyorsan távozni próbáló politikust a tiltakozó diákok követték az épületben. Gyáva! Gyilkos! Kifelé! Tűnj el! Az Ibero nem szeret téged! Atencót nem felejtjük! – hangzottak a kiáltások.

Az Ibéramerikai Egyetemen történetekről vajmi keveset tudhattak meg azok, akik a híreket tévén kísérik nyomon Mexikóban. A Televisa úgy tudósított, hogy Enrique Peña Nieto nagysikerű előadást tartott a fent nevezett felsőoktatási intézményben. A látogatást sikertelenül próbálta megzavarni néhány AMLO szimpatizáns, akik természetesen nem tartoztak az egyetem hallgatói közé. A tények illetén elferdítése felbőszítette a diákokat. EPN-ellenes nézeteik mellett 131-en egy kisfilmben álltak ki, amelyben bemondják nevüket, hallgatói számukat és bemutatják diákigazolványukat. A filmet feltették a közösségi portálokra. Rövid időn belül az ország más egyetemei is melléjük álltak. Létrejött az *En vagyok a 132. Mozgalom*.

A diákok koordinálásában, 2012. május 19-én és június 10-én országszerte tüntetések zajlottak le EPN illetve a televíziós duopólium, a Televisa és a TV Azteca ellen.²² Néhány transzparens:

- Későn érkeztem. Csak a 132. vagyok.
- Prinokkio, Peña nem tartja be a szavát!
- Most mi adjuk a híreket; Facebook, Twitter, Youtube.
- A média nem informál. Deformál!
- Az álmaink nem férnek el a tévéképernyőn!

Enrique Peña Nieto népszerűsége érezhetően megingott. A *The Economist* hasábjain „Kézifékes balrafordulás a közvélemény-kutatásokban” címmel jelent meg cikk. A választások

²⁰ *Preferencias Ciudadanas 17*. Consulta Mitofsky, 2012. március 27. 3- 4. o.

²¹ A 21. század elején a mexikói kormány bejelentette, hogy új nemzetközi repülőtér épít a Puebla-Panama Terv keretében, Mexikó államban, s ennek érdekében kisajátításokat hajtott végre. Az érintett földművesek tüntettek, s érdekeik védelmére létrehozták a *népek frontja a föld védelmében* elnevezésű szervezetet. Részben a tiltakozás, részben a szűkös anyagi háttér miatt, a kormány kénytelen volt eredeti elképzeléseit feladni. Győztek hát a „maradiak”, azonban szálkává váltak a politikusok szemében. Ráadásul azáltal, hogy felvették a kapcsolatot a Zapatista Nemzeti Felszabadító Hadsereggel, ez a szálka még irritálóbb lett. Már csak ürügy kellett. 2006 májusában, amikor az atencói virágárusok és a rendőrség között összeütközés alakult ki, a politikai felsőréteg visszavágott. Egy szinte jelentéktelen eseményből valóságos háború kerekedett. Sőt, a „csata” megnyerése után a rendfenntartó erők sorra járták a házakat: megfélemlítés, megtorlás, agresszió, nemi erőszak és letartóztatások következtek... Enrique Peña Nieto, Mexikó állam akkori kormányzója, ugyanakkor azt nyilatkozta, hogy a cél csakis a rend és a béke helyreállítása volt, s ezt egy aránylag tiszta művelet során el is érték. A hivatalos média a politikus mellett állt ki.

²² Csak ez a két társaság rendelkezik országos lefedettséggel.

idejére a politikus megosztotta az országot. Számos rajongója mellett sok ellenzője is akadt, elsősorban a városiak, az internet felhasználók, az értelmiség és a diákság köréből.²³

Josefina Vázquez Mota

A PAN-nak olyan jelöltre volt szüksége a 2012-es választásokra, aki egyszerre képviseli a folytonosságot és a változást. Folytonosságot, hiszen a párt sorozatban harmadik elnöki ciklusát vezetné; és változást, mivel Felipe Calderón elnöksége a lakosság körében egyre kisebb népszerűségnek örvend. A paradoxon feloldását a párt női politikusra bízta. Josefina Vázquez Mota így Mexikó első női elnökjelöltje lett. A nők láthatósága és szerepvállalása a politikai életben nagyon fontos, már csak a machizmus és a nőkkel kapcsolatos sztereotípiák miatt is. Mexikót még nem irányította nő, más latin-amerikai országokat viszont igen. Isabel Perón Argentína, Violeta Chamorro Nicaragua, Michelle Bachelet Chile elnöke volt. Sőt, Argentína jelenlegi elnöke Cristina Fernández de Kirchner, Brazília élén Dilma Rousseffet találjuk, Costa Rica elnöke pedig Laura Chinchilla. A PAN ebbe a sorba kívánt beállni.

Josefina Vázquez Mota az Ibéramerikai Egyetemen szerzett közgazdász diplomát. Politikai karrierje során volt képviselő, szociális fejlesztési miniszter (2000-2006) és közoktatási miniszter (2006-2009). Nem számított azonban ismert politikusnak.

Már a választások előtt nyilvánvalóvá vált, hogy nincs esélye a győzelemre. Voltak, akik úgy vélték, a jelölt neme ebben jelentős szerepet játszott; Mexikó nincs felkészülve egy női elnökre. Következésképpen elhibázott lépés volt a PAN részéről női politikust indítani az elnökválasztásokon. Tény, hogy Josefina Vázquez Motának nem volt könnyű dolga. Azonban azt is hozzá kell tenni, hogy az újdonság, újszerűség varázsát nem tudta kellőképpen kiaknázni. Pozitív mexikói női politikusminták híján, „férfiasította” magát, egyfajta férfias nő lett (spotja szerint „egy szoknyás asszony, aki viseli a gatyát”), ami viszont sem a női, sem a férfi választóknak nem volt vonzó. Kudarcának alapvető oka azonban nem ebben, hanem pártjának sikertelen 2006-2012-es elnökségében rejlik.

²³ Ők tudtak leginkább a politikus felkészületlenségéről, hiszen alternatív hírforrásokat (is) használnak, - ezek azonban a mexikóiak többsége számára jelenleg még elérhetetlenek -. A világhálón szörfözők között jól ismertnek számítottak EPN „megcsúszásai”, például, hogy az *El País* riportérének nem tudta megmondani, mennyi Mexikóban a minimálbér, illetve, hogy azt állította magáról, beszél angolul, de mint kiderült, nem tud. A legnagyobb felháborodást azonban a jelölt szerencsétlen guadalajarai szereplése keltette. 2011 decemberében, a nemzetközi könyvvásáron megkérdezték tőle, hogy melyik három könyv volt legnagyobb hatással életére. Kínos pillanatok következtek, a politikus – aki egyébként saját könyvét ment népszerűsíteni – egyetlen kötetet sem tudott megemlíteni. „Nyilvánosan tanúbizonyságot adott műveltségéről”, nyilatkozta róla Carlos Fuentes. A könyvek, s általánosságban a kultúra, a műveltség és természetesen az őszinteség és a hitelesség olyan témák, amelyek végigkísérik – és kísértik – Enrique Peña Nieto kampányát.

Andrés Manuel López Obrador (AMLO)

Tapasztalt tabascói politikus, több évtizede a társadalmi és politikai élet aktív szereplője. 1996 és 1999 között a PRD elnöke, majd 2000 és 2005 között a szövetségi kerület feje. Nézeteit könyv alakban is megjelentette. Például: *Alternatív nemzeti terv: egy valós változás irányába* (2004),²⁴ *A maffia elrabolta tőlünk az elnökséget* (2007),²⁵ majd az újabb elnöki megmérettetésre való felkészülés közben, *A maffia, amely kezében tartja Mexikót... és 2012* (2010).²⁶ A 2012-es elnökválasztási kampány megindulásakor AMLO a legismertebb jelöltnek számított. Ugyanakkor nyomta vállát a 2006-os „kudarc” súlya, és a róla hat évvel korábban tudatosan kreált „fekete legenda”, amely most felelevenítésre került. „López Obrador, a hazugságok jelöltje”, „López Obrador veszély Mexikóra”. AMLO volt az egyetlen elnökjelölt, aki a kampányát negatív tetszési indexszel kezdte meg.²⁷ Személye megosztotta a lakosságot. Ám utóbbi nemcsak AMLO, hanem EPN esetében is így volt, csak nála nem szokás említeni. Hogy végül Josefina Vázquez Mota 25% körüli eredményt ért el, s nem rosszabbat, nagyrészt annak köszönhető, hogy ő számított az egyetlen, úgymond konszenzusos jelöltnek.²⁸

AMLO néhány jellemzése: Egy régimódi caudillo, aki nem ismeri az önkritikát, de a legkisebb rossz a jelöltek közül (Juan Villatoro, mexikói író); a veterán radikális (*The Economist*), az öreg (köznyelv);²⁹ a trópusi messiás (Enrique Krauze, PAN-hoz közelálló, elismert történész). EPN-t ugyanakkor a következőképpen írták körül: a popsztár (BBC); sülyyedő bárka (Carlos Fuentes); rossz minőségű mosópor (Andrés Manuel López Obrador); Salinas tanítványa³⁰ és Mr Whiskas³¹ (köznyelv). Andrés Manuel López Obrador karizmatikus személyiség, beszédei tömegeket vonzanak. Enrique Peña Nieto mögött ugyanakkor ott van a PRI intézményi karizmája, illetve azon vonzó attribútumok, amikkel a Televisa felruházta.

²⁴ Eredeti cím: *Un proyecto alternativo de nación: hacia un cambio verdadero*.

²⁵ Eredeti cím: *La mafia nos robó la Presidencia*.

²⁶ Eredeti cím: *La mafia que se adueñó de México... y el 2012*.

²⁷ *Preferencias Ciudadanas 17*. Consulta Mitofsky, 2012. március 27. 9. o.

²⁸ A 2012-es mexikói választásokon négy elnökjelölt versengett egymással. Eddig még nem került említésre Gabriel Quadri de la Torre, mert esetében nyilvánvaló volt, hogy a szavazatoknak csak töredékét, 1-2 százalékát kapja majd meg. Gabriel Quadri az Ibéramerikai Egyetemen szerzett mérnöki diplomát, majd közgazdászként végzett a texasi egyetemen. Ott is doktorált. Dolgozott többek között a mexikói nemzeti banknak, a vállalkozói kamarának, és a kilencvenes évek második felében a Nemzeti Ökológiai Intézetet vezette. Kutatási területei a környezetvédelem és a klímaváltozás. A felkészült, extrovertált Quadri jól mutatott az elnökválasztási kampányban, a választók azonban nehezen felelték azt, hogy pártja, a 2005-ben alapított Partido Nueva Alianza mögött Elba Esther Gordillo, a PRI volt politikusa, a tanári szakszervezet örökös (!) vezetője, a mexikói közélet egyik legkétesebb hírű politikusa áll.

²⁹ AMLO 1953-ban született, még nincs 60 éves! Gabriel Quadri csak egy évvel fiatalabb nála.

³⁰ Carlos Salinas volt mexikói elnök EPN legfőbb politikai tanácsadója.

³¹ Utalás a Whiskas reklámra; minden 9 cica közül...

Annak idején Vicente Foxról mondta Javier Treviño politikai tanácsadó, hogy 90% imázs és csak 10% elképzelés avagy tartalom.³² Mik lehetnek az arányok EPN esetében?

Mexikó elnöke

Az ország élén álló politikus a személye mindig nagyon fontos, Mexikóban azonban ez különösen így van. Mexikó prezidenciaális, szövetségi köztársaság. Az elnök államfő, a végrehajtó hatalom feje, közvetlenül a lakosság választja. Mandátuma hat évre szól; nem újraválasztható. Az alkotmány igen széles jogkörrel ruházta fel. Az elnök rendelkezik az egész mexikói hadsereg felett – szárazföldi egységek, légierő és haditengerészet –, s bevetheti az ország belső illetve külső biztonságának megóvása végett. Ha a helyzet úgy kívánja, hadat is üzenhet. Az elnök a külpolitika irányítója, aláírhat nemzetközi szerződéseket. Ő nevezi ki az ország főbb diplomáciai képviselőit és a hadsereg vezetőit, s határozza meg, hogy általánosságban a köz- és politikai szféra élére kik kerüljenek, – illetve kik ne –. Döntései legtöbbször csak kongresszusi vagy szenátusi jóváhagyással érvényesek, ezt azonban a PRI-éra alatt nem volt nehéz megszerezni. Csak a 20. század végétől kényszerültek rá a mexikói elnökök, hogy a Kongresszussal egyezkedjenek. Ernesto Zedillo volt az első, akinek ellenzéki többségű törvényhozással kellett az országot irányítania.

A mexikói elnök hatalma valójában jóval nagyobb, mint amire magából az alkotmányból következtetni lehetne. Az ország elnöke³³ volt sokáig az úgynevezett 'első priista'. „A vele való kapcsolat túlment a behódoláson [...] Ha López Portillo kisajátította a bankokat, az extázisig tapsoltak, ha Salinas de Gortari újraprivatizálta őket, a tapsmérő a maximumot mutatta; ha Alemán elnök mosolygott, a mosoly mágikus és szinte égi volt; ha Ruiz Cortines a szigorú egyszerűségben keresett menedéket, rögtön Juárez növendéke lett; ha Díaz Ordaz diákokat ölt vagy Echeverría egy perc csenddel emlékezett az október 2-iki mártírokra,³⁴ a PRI ugyanúgy tapsolt a tömeges gyilkosságnak és késői, hipokrita és könnyes lelkiismeret-furdalásnak; ha Salinas de Gortari a modernitás csúcsára vitte a gazdaságot, és Zedillo két héttel az investitúrája (*sic!*) után rájött, hogy hatéves ciklusok krízisei közül az

³² Kate Milner: "Profile: Vicente Fox". *BBC News Online*, 2003. június 6.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1049574.stm>, internetről letöltve: 2011. december 20-án.

³³ Az idézetben szereplő mexikói elnökök: Miguel Alemán (1946-1952), Adolfo Ruiz Cortines (1952-1958), Gustavo Díaz Ordaz (1964-1970), Luis Echeverría (1970-1976), José López Portillo (1976-1982), Carlos Salinas de Gortari (1988-1994) és Ernesto Zedillo (1994-2000).

³⁴ Utalás az 1968. október 2-án lezajlott tlatelolcói mészárlásra. Tíz nappal a mexikói olimpia megnyitása előtt, a Három kultúra (Tlatelolco) téren a fegyveres erők a kormány ellen tüntető, az erőszakpolitika végét követelő

aktuális a legrosszabb, ugyanazzal az intenzitással tapsoltak a dicsőség prófétájának és a szerencsétlenség felfedezőjének.”³⁵

Választások

Hat évente Mexikóban nemcsak az elnök személye dől el. Az elnökválasztásokkal egy időben képviselőházi és szenátusi választásokat is tartanak. A képviselőház 500 fős. 300 fő egyszerű többség alapján kerül be a Kongresszus alsóházába a választási kerületekből, 200 fő pedig pártlisták segítségével. A szenátusi választások szövetségi egységek szerint zajlanak. Nem számít sem a méret, sem a lélekszám, minden szövetségi egység, legyen az a 31 állam egyike, vagy a szövetségi kerület, ugyanúgy 3 szenátort küldhet. Kettőt az egységben győztes párt, egyet pedig a második legtöbb voksot szerzett politikai erő. A maradék 32 helyet országosan, arányossági elv szerint osztják szét.³⁶

A mexikóiak hajlamosak pártalapon szavazni. Gyakran – személytől szinte függetlenül – ugyanazt a pártot támogatják mind az elnöki, mind a szenátusi, mind a képviselőházi választásokon. Vagy megfordítva, ha bíznak valamelyik elnökjelöltben, valószínűbb, hogy az illető pártjából induló képviselőkre illetve szenátorokra voksolnak.

Hat évenként a mexikóiak eldöntik, ki vezesse az országot. Ugyanakkor voksukkal megszabják a törvényhozásban kialakuló erőviszonyokat, ezáltal módosíthatják a megválasztott elnök mozgásterét.

A 2012-es választások előzetes végeredménye

A Szövetségi Választási Intézet július 2-án este a következő előzetes eredményeket tette közzé: Enrique Peña Nieto 38,15%, AMLO 31,64%, JVM 25,40% és Gabriel Quadri 2,3%. A szövetségi entititások többségében EPN győzött. Kivételt képeztek a szövetségi kerület, Guerrero, Morelos, Oaxaca, Puebla, Quintana Roo, Tabasco és Tlaxcala, ahol Andrés Manuel López Obrador kapta a legtöbb szavazatot; Guanajuatóban, Nuevo Leónban és Tamaulipasban pedig Josefina Vázquez Mota.

tömegbe lőttek. A halottak száma több százra tehető. Az elnök Gustavo Díaz Ordaz volt, a belügyminiszter – később az ország elnöke – Luis Echeverría.

³⁵ Juan José Hinojosa: “El presidente incómodo”. *Proceso*, No 1236. (2000), 59. o.

³⁶ A képviselőknak három, a szenátoroknak hat évre szól mandátumuk. Újraválaszthatók, de csak akkor, ha egy ciklust kihagytak.

Az előzetes eredmények szerint a szenátusban a PRI 57, a PAN 41, a PRD 29 és a PANAL egy székkel rendelkezne. A képviselőházban a PRI 232, a PRD 140, a PAN 118 és PANAL tíz helyet kapna.³⁷ A PRI tehát a törvényhozás mindkét házában többséget szerezne.³⁸

Hivatalos végeredmény jelenleg még nincs. A háttérben választási csalás árnyéka, Mexikó történetének eddigi talán legnagyobb szavazatvásárlási művelete körvonalazódik. Szerte az országban tüntetések zajlanak a PRI és EPN ellen. Andrés Manuel López Obrador bejelentette, megóvjá az eredményeket; új választások kiírására van szükség. 2012. július 20-án meghirdette Nemzeti Tervezetét a Demokrácia és Mexikó méltóságának védelmében.

Utószó (2012. december)

Az a precedens nélküli helyzet állt elő, hogy Mexikóban a nyár hivatalosan megválasztott, beiktatandó elnök nélkül telt, hiszen a Szövetségi Választási Bíróságnak kellett kimondania az utolsó szót. A Bíróság augusztus végén hirdetett ítéletet, amelyben az elnökválasztást érvényesnek nyilvánította, ezáltal Enrique Peña Nieto hivatalosan is győzött. 2012. december 1-én felesküdt az ország elnökének. Az Intézményes Forradalmi Párt – amely 1929 és 2000 között irányította az országot – visszatért a hatalomba.

³⁷ *Análisis post-electoral*. Central de Estrategias Políticas, 2012. 8, 21-26. o.

³⁸ Abszolút többséget viszont nem, sőt illet az 1996-os alkotmánymódosítás óta a képviselőházban nem is szerezhethet sem a PRI, sem más politikai erő. Egy pártnak legfeljebb 300 képviselője lehet. A megszorításnak az a célja, hogy az alkotmány további módosítására csak konszenzusos alapon nyíljon lehetőség, azt egy párt önmagában ne hajthassa végre.